

Раївський хор та драматичний гурток

Слава про раївський драматичний гурток та про раївський хор, розійшлась була скрізь у повіті. Був час, що на конкурсі хорів читалень „Просвіти” Бережанського повіту, село Рай здобуло перше місце. Пописались тоді запрошення від інших читалень, загостити до них чи з концертом чи театральною виставою. Диригентом цього хору, був Осип Ганачевський, що не жалував ні часу ані труду у вишколі цього хору, вкладаючи туди усе своє знання і завзяття. Не раз літними вечорами із дерев'яного театального будинку, розносивсь гремучий спів хору: „бо нас у бій благословить — могучий дух Мазепи”. Така культурна праця Осипа Ганачевського, не була по нутру польської окупаційної влади, тому дуже його переслідували, засилаючи до польської катівні в Березі Картуській, чи до інших слідчих тюрем. Але він терпів, карався, а до співу та хору повертаючи, далі провадив своє культурне діло.

Драматичний гурток під проводом Осипа Барана і Михайла Юрчишина, Михайла Клецора, Володимира Пришляка, Осипа Ганачевського — давав ось які вистави: „Ох, тай не люби двох”. „Украдене щастя”. „Учитель” „На перші гулі”, „Невольник”, „Шельменко деньщик”, „Які хворі, такі доктори”, „Наталка Полтавка” — і багато ін. Хор давав концерти в пошану Героїв, що впали за волю України, Тараса Шевченка, Івана Франка, давав концерти колядок і щедрівок тощо.

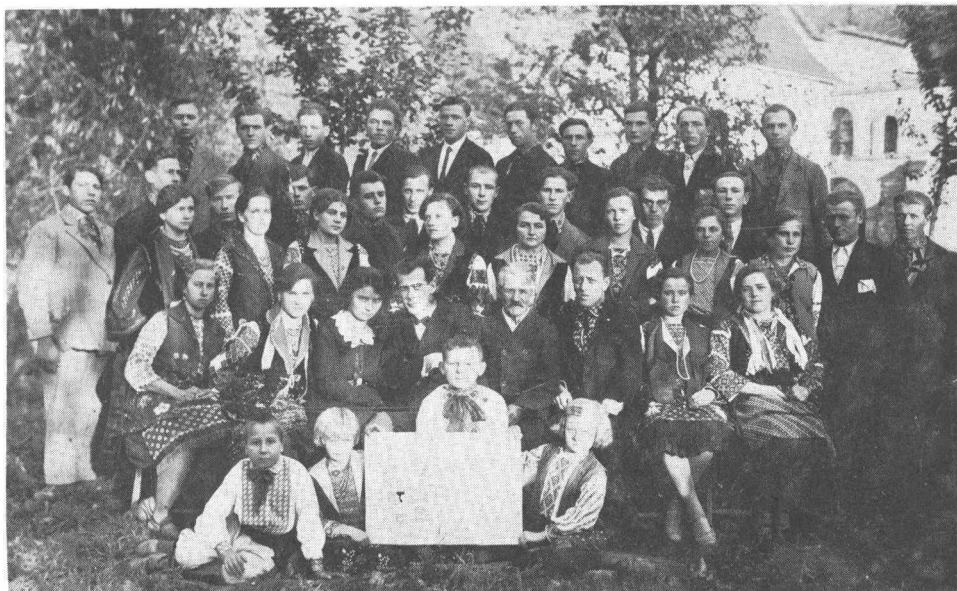
Праця в читальні „Просвіти”

Не відставала у праці над піднесенням культурно-просвітнього рівня села — читальня „Просвіти” Між двома війнами, приміщувалась вона в домі Миколи Юрчишина, пізніше у своєму власному приміщенні, напроти церкви. Зростала також і бібліотека читальні, з якої радо користали читальники і молодь села.

До дуже точних і солідних працівників на просвітянському полі, слід зачислити двох братів Дмитра і Михайла Стебельських. Без них не обійшлася ні одна вистава чи інша імпреза в селі.

Дуже діяльним також і на просвітянському полі був раївський земляк Михайло Клецор. Ще учнем гімназії, згодом студ. універс. він не раз, набравши газет, журналів чи книжок під паху, йшов в напрямі середини села, де схрещувались головні сільські дороги. Там же стояв теж хрест-пам'ятник, поставлений в пошану „Свята знесення панщини 1848 р.” Те місце було гейби раївським ринком, і тут збиралися вечорами раївські люди, щоб побалакати і розвідати про сільські а то й світові новинки. Прийшовши на місце, він розвивав газети чи журнали, і всі цікавіші чи важливіші новинки голосно перечитував своїм землякам, що радо слухали і там на нього щовечора чекали. Завдяки такій своїй поведінці, доброї волі, не шкодуючи свого часу для просвічування і виховування своїх односельчан, він таки виконав велику просвітянську роботу, за що раївські люди були йому щиро вдячні.

До таких, що старались закріпити та постійно зміцнювати національну свідомість раївських співгромадян — належав також мгр. прав Осип Танчук, що якийсь час був членом Філії Тов. „Просвіти” в Бережанах. Працювали також і обидва брати Кізими, старший Михайло, колишній учень гімн. і молодший Микола тодішній студ. університету. Вони подібно як колись їхній стрий Дмитро, не жалували свого труду для української справи. Їх сестра Тося Кізимівна, що закінчила торговельну школу у Познані, присвятила багато праці й труду для розбудови місцевої споживчої кооперативи.

Свято „Рідної Школи” в Раю. в 1931 р. Сидять з права 3-й делегат з Бережан дир. Антін Крамарчук, 5-й диригент Осип Ганачевський. Висвітлено „Під Каплицею”.

Товариство „Луг” в Раю

Село Рай належало до тих передових українських громад у Бережанському повіті, в яких ще перед першою світовою війною існувало і гарно розвивалось пожежно-гімнастичне товариство „Січ”. Після війни польська окупаційна влада, не дозволила на віднову цих товариств в цілій східній Галичині. Кілька років пізніше, вдалось роздобути дозвіл на заснування подібного товариства, але вже під назвою „Луг”, що займалося фізичним і спортивним вишколенням молоді, подекуди теж і протипожежною справою. Майже кожної неділі після полудня, луговики і луговички, відбували свої вправи та вишколювалися до виступів на всіляких національних святах, фестинах чи давали показ своєї справності в інших селах. Інструктором в Раю, був студ. Осип Баран та інші. Раївський „Луг” був добре вишколений і здисциплінований, тому на великому здвизі луговиків з усього повіту в Бережанах, в дні 19 вересня 1927-го року, він як почесний відділ мар-

накинути варварську тиранію українському населенню Західньої України. В селі — заляг сум і тривога, люди добре знали, що це приходить смертельний, відвічний ворог України, називаючи себе „визволителем”. Рахуючись з новою дійсністю, раївські повстанці, повернулися до дому, але були обережні, надіючись репресій із сторони нового окупанта, бож їхній збройний виступ, мав виключно український, національний характер. Цю небезпеку відвернув від села, новопризначений голова сільської ради Микола Ярема, щиро відданий громаді на тому становищі, який представив справу зовсім в інакшому світлі, і тим заспокоїв на деякий час нових „визволителів”. Одержавши відповідний наказ, він роздав панську землю найбіднішим, а на чолі нового заряду колишніх графських лісів, поставив автора цього спогаду.

Микола Ярема, Раївський Земляк, учасник Визвольних змагань 1918-1920 років. Щиро відданий своєму селу, також і тут, визначно причинився до видання „Бережанської Землі”.

Будова Народнього Дому в 1939 р.

До заряду лісів в Раю, приналежна була також велика цегельня, що мала все на складі кількадесят тисяч випаленої цегли. Десь з початком другого тижня большевицької окупації, новий голова сільської Ради, Микола Ярема, прибув до нового управителя лісів і почав міркувати, чи і як можна б використати „революційний час” для добра усієї громади. Тоді він і вигадав таке — кажучи: „Ми не маємо в селі порядного Народнього Дому, а у вашому заряді тов. директор, є повна цегельня випаленої цегли. Ось я її заберу і шляхом „революції” — побудую величний Народній Дім в Раю.” „Беріть —, і нехай вам Господь допоможе у вашому шляхетному ділі” — відповів управитель. Цього ж таки дня, почали звозити цеглу на терен будови. Зараз наступного дня, зійшлися місцеві мулярі, і під його керівництвом, стали мурувати Народній Дім. Поки настами морози, пізньою осеню 1939 р., мури дому були готові, треба було їх ще прикрити. Станула ця будова на гарній, просторій площі посеред села, що її дарувала вдова по Василю Яремі, вимовивши собі мале помешкання таки в цій будові

Так постав у селі свій Народній Дім, за старанням розумного і доброго громадянина — Миколи Яреми шляхом „революції”.

Новий заряд лісів

Нового управителя лісів, покликав до себе районний секретар партії, і приказав йому прогнати „під три чорти” усю дотеперішню польську лісову службу, та настановити нову. Задача не легка до переведення, не було ж своїх фахівців настільки, щоб можна було усіх давніх замінити, а праця в лісі мусіла бути збережена і далі поступати вперед. З другого боку, звільняючи порядних і чесних поляків-фахівців, міг наразитися на закид українського шовінізму і нетерпимости інших національностей. Із тих причин, він вирішив відкликатися до „народу”, хай він про ті справи рішає. Кожне село мало вирішити, чи члени служби на їх теренах мають залишитися, чи відійти геть. В між-часі, треба було перевести зміни у всій централі заряду. Головним книговодом став абсолювент торговельної академії — Павло Гуцал, головним касиром став скарбовий емерит Наум Боднар, а начальником канцелярії мгр. прав О. Танчук. Коли опісля прийшла з декілька сіл вимога замінити дотеперішніх лісників, постала нова проблема — звідкіля набрати своїх фахівців для переведення зміни.

Першим лісничим, був іменований дотеперішній гасвий Осип Середюк, моторний і розумний чоловік з великою практикою, пильний і спосібний працівник, таки родом з Раю. Другим лісничим став абс. гімн. Богдан Снилик. Він передше, був кілька років безплатним практикантом у лісництві, бо поляки не спішилися його авансувати. Третім лісничим призначено також бережанця — студента прав у Львові Ярослава Косановського, що в скорому часі доповнив свої лісові відомості і своє знання лісової господарки, а пізніше зовсім добре давав собі раду в терені. Четвертим лісничим був Т. Фраціян, родом з Буковини.

Деся у січні 1940-го року, головний книговод звернув увагу, що в селі Слободі Золотій проживає інженер-лісник **Юрій Добровольський** і добре було б попросити його на працю до управи лісів в Раю. Так й зроблено і за короткий час інж. Добровольський обняв становище інженера-лісника в Раю. В той спосіб усі становища в централі були обсажені, але таки в терені не вдалось обсадити усіх лісництв нашими людьми, обсаджено заледве четверту частину.

Тут вже в справу втрутився НКВД і вирішив справу по своєму. В половині лютого 1940-го року, з народного комісаріату лісів у Києві, приїхав делегат на ім'я Ступак, що мав в Раю зорганізувати „Ліс-пром-госп.” Він розпорядився, скликати усіх лісників з району для вислухання його лекції про організацію того ліс-пром-госпу та нових метод праці. Управитель доручив усім лісникам на ту нараду чи лекцію обов'язково прибути. Вже підчас самої лекції, він випадком у другій кімнаті підслухав з другого телефонічного апарату розмову Ступака з НКВД-Бережани. Отож НКВД, наказав Ступакові продовжувати лекцію, а через пів години заїдуть вантажні авта з енкаведистами та всіх заарештують для вивозу на Сибір. Почувши таке, він попо-

лотнів з жаху і не знаючи що йому робити, побіг до свого дому. Прийшлося йому опісля вислухати кілька гірких слів від Ступака за самовільне опущення лекції. Таки під час цієї „лекції”, заїхали автовози, з яких повиходили озброєні енкаведисти, обступили щільно будинок, опісля відчитали прізвища нещасників з листу присутніх, забрали їх на автовози і вивезли. Сам управитель сидів ні в живих ні мертвих біля Ступака, але на той раз його обминули. Коли вже та „операція” була покінчена, звернувся до нього делегат Ступак словами: „Товариш Баран — нада організувати нову лісову службу”, а цей лише важко зідхнув, бо де ж набрати стільки фахових людей. Але пізніше показалося, що НКВД вивіз на Сибір справді тільки давню службу, а ново-призначену оставив в спокою.

Організація лісового господарства

Невдовзі після тих арештів і вивозів, відїхав Ступак, не зорганізувавши нічого. Потім приїхав присланий головним лісо-управлінням тов. Левенко, для зорганізування ліс-госпу. Для вияснення подаю, що в советській системі ліс-госп. вирощує ліс і ним адмініструє. Знова ліс-пром-госп. займається лише експлуатацією лісового матеріялу, опісля цей терен знову повертає у завідування ліс-госпу для нового заліснення. Почалась нова праця, треба було на вимогу того Левенка нарисувати карту лісів усього заряду, а також і суміжних лісів, що досі до цієї управи не належали, а були приватною власністю дідичів чи лісових спілок. Але тепер, усе було соціалізоване, тобто державна власність. Також головний книговод Павло Гуцал і лісничий інж. Добровольський були перевантажені працею, якою їх обложив Левенко.

Арешти і морди

23. березня 1940 р. пізнім вечором НКВД заарештував трьох людей в Раю: автора цих спогадів, що виконував обов'язки управителя лісів в Раю, начальника канцелярії мгра Остапа Танчука і Осипа Ганачевського, кооператора і диригента місцевого раївського хору, кол. учня Бережанської гімназії. Ні один із них, не виконав ніякого злочину супроти нового режиму, але вже те, що хтось був членом „Просвіти”, чи якогось іншого українського національного товариства, рішало про те, що він був потенціяльним ворогом „селянсько-робітничої” советської держави, і тому треба його або зараз знищити, або вислати десь на Сибір для примірного покарання і „перевиховання”, а головно залякати та приборкати місцеве населення. Методи ті знані від п'ятдесяти років, що їх випробовували у Фінляндії, Литві, Лотві, Естонії, східній Україні, опісля Польщі, Румунії, Чехо-Словаччині, Болгарії, Угорщині, Німеччині і Австрії. Застосовували їх московські советчики, також на усіх західних українських землях. При заарештуванні Осипа Ганачевського, мачав свої пальці Бережанський жидок-комуніст, Райхштайн. Той жидок, своїми свідченнями Ганачевського дуже обтяжив, мовляв, в дискусії з ним ще за польських часів, він набрав переко-

нання, що Ганачевський ворожо наставлений до советів. Це вистачило, щоби засудити Ганачевського на 10 років ув'язнення. Коли він зробив відклик від цього несправедливого, на нічому не спертого присуду, його до часу полагоди відклику, тримали у в'язниці в Бережанах, аж до часу німецько-большевицької баталії. В дні 29 червня 1941 р., в третій день мордів в Бережанській в'язниці, його викликали з камери і від цього часу пропав і слід по нім

Десь у другій половині 1940-го р., підступом заарештовано Володимира Чайківського. Його батьки ще перед першою світовою війною виїжджаючи до Америки на зарібки, залишили його зі старшою сестрою в краю. Вже після цієї в'їни, вони хотіли забрати його до Америки. Йому було тоді може 12 літ життя. Тому, що був малолітній, найшли для нього якогось гейби опікуна, що мав його виправити до Америки. Та опікун дбав лише за себе і таки добре тягнув доляри ніби на полагодження формальностей і на дорогу. Але малолітнього Володимира Чайківського до Америки не пускав, щоб не висохло джерело його прибутків, а тим часом батьки, зовсім неслухно загнівались на сина. Доки ще присилали доляри, він вчився в гімназії у Бережанах та покінчив кілька клас. Коли ж гроші перестали надходити, він мусів науку перервати, та взятися за працю, бо не було із чого жити. Вивчився механіком від машин до шиття фірми „Сінгер”, і при тій же фірмі працював у Бережанах. Він також загинув у в'язниці в Тернополі.

Невдовзі, кривавий ворог знову заарештував чотирьох неповнолітніх молодих юнаків з Раю: Осипа Якимова сина Дмитра і Параскевії, Михайла Пилипова с. Івана і Теклі, Ілька Матуса с. Стефана і Славка Білика с. Михайла і Магди. Усі вони загинули у мордівнях-казаматах північного дикуна, московського большевика. Після них, заарештовано рідну сестру Дмитра Мирона, Тосю Миронівну. Це була дуже мила й гарна дівчина свідомо і інтелігентна патріотка. Як всіх інших, її також замордували бандити з НКВД таки у Бережанській в'язниці з початком німецької офензиви в червні 1941 р. Один смертельний ворог мордує сестру, а другий не кращий, кривавий гестапівець децю пізніше пострілом з пістолі — мордує брата на вулицях Києва Дмитра Мирона-Орлика. Трагедія України!

Ще перед початком війни обох недавніх приятелів-союзників, Гітлера і Сталіна, що ще в місяці серпні 1939 року підносили на Кремлі вгору чарки за вічну гітлерівсько-большевицьку дружбу, виявилось, що в селі діє большевицький розвідчик-донощик, та продає за ті паршиві рублі своїх сестер і братів-українців, московським ворогам на згубу. Довго шукали, але таки знайшли Федя Кулебу та покарали його смертю за зраду свого народу. Згодом покарали другого, голову сіль-ради Ковбасовського. Вже пізніше, випорпали його пси з-під звалищ каменю у каменоломнях.

Німецька окупація в 1941-му році

З приходом німецьких армій до Галичини, у першій хвилині здавалося, що визнання німцями незалежності України в 1918 р. буде і тепер до певної міри респектоване. Тому уся уціліла від большевицького погрому українська інтелігенція, стала організувати уряди і установи. Автор цього спогаду за фахом **лісник**, що мусів скриватися в Станиславівщині перед другим арештом, чудом видіставшись із першого — повернув тепер у рідне село Рай. Він в порозумінні з Дирекцією Лісів у Львові, яку обсадили свої інженери з інж. Андрієм Пясецьким на чолі, перейняв знову заряд лісів в Раю.

У лісах в тому часі запанувала повна анархія. Через тих большевиків, поблизьке населення зненавиділо ті ліси, ті дерева, бо тут заганяли їх до невільничої тяжкої праці що її за-півдарма мусіли виконувати. Ось тепер на власну руку цю кривду вирівнювали очевидно коштом лісу і з величезною його шкодою. Треба було негайно діяти, і завдати собі труда, щоби ту нестерпну ситуацію якось опанувати. Для цього управитель лісів, казав видрукувати відповідну відозву у формі летючки „До населення у сусідстві лісу”. У цій відозві був заклик до населення, щоби воно шанувало і не нищило лісу, а зберігало його, як скарб будучої української держави, бо Україна золота не має, а її прийдешню валюту, прийдеться сперти на таких земських скарбах і цінностях, як ліс, збіжжя чи копальні (це були самі початки нім. окупації і все ще здавалось, що прийде час організації української державности).

Тоді таки збільшено чуйність охорони лісу і при помочі лісової служби і громадських рад. поширено ті летючки по-між населенням, що сусідувало з лісом. Цей заклик, таки багато допоміг і населення заперестало розбазарювати ліс. Коли ж ситуацію опановано, можна було приступити до нормальної праці у всіх лісництвах.

Ця українська організація лісів довго не тривала. Через яких 2 місяці, німці включили Східню Галичину до так зв. генерального губернаторства, а до дирекції лісів у Львові, прибув німець — як його називали „форстрат” з кількома тузинами своїх німецьких „форстмайстрів” в зеленкуватих одностроях. Він скликав усіх українських лісників на зібрання до Львова. Тут кожний мусів скласти відповідний звіт-рапорт про стан лісів у своїй окрузі. Відтак, поділив він усю Східню Галичину на так зв. „форставфсіхтсамти” — по нашому надзирні уряди лісів. На чолі тих урядів поставив він своїх — форстмайстрів. В той спосіб зліквідували українську дирекцію лісів у Львові та всіх надлісничих в краю, бо відтепер вони всі стали гейби німецькими урядовцями а над ними німецькі форстмайстри.

В таких зовсім змінених обставинах, автор цього спогаду, не захотів далі працювати у заряді лісів в Раю, а на своє місце запросив інж. лісника Ярослава Ільницького. Він домовився з інж. лісником Дмитром Юрчишином, і вони обидва перебрали увесь заряд лісів в Раю. Через якийсь час прибув до них форстмайстер Кавфман із своїм за-

ступником Цаком. Вони ствердили, що терен заряду лісів в Раю є абсолютно завеликий, щоб його трактувати як одно надлісництво. Тому його поділено на два надлісництва, а лінію поділу творила ріка Золота Липа. Усі ліси на східньому березі ріки — це буде надлісництво Рай-схід, на західньому березі — надлісн. Рай-захід. Заряди обох надлісництв остали в Раю з тим, що схід — обняв інж. Ярослав Ільницький, а захід інж. Дмитро Юрчишин. Їм до помічі прибули ще два укр. інженери-лісники, інж. Олександр Котович і інж. Ісидор Ільницький. Пізніше прибув ще інж. Василь Горбай, а коли його покликали до дивізії „Галичина” на то місце прибув інж. лісник Юрій Добровольський і працював тут аж до другого приходу большевиків в 1944 р.

Зайнявши вдруге Галичину, большевики прилучили село Рай до міста Бережан, забудовуючи прогалину між містом і Расм, фабриками і будинками. Село тепер вже не Рай, а вулиця як на сміх-наругу... московського письменника Чехова. Ось тобі „УССР”, як подають та фальшують московсько-большевицькі вороги.

Сум наляг на гарне колись село Рай. Кажуть, що й соловії заперестали давати свої чудові концерти. Мабуть ждуть-чекають на кращі часи, коли ворог пропаде... і заблисне ясне сонце волі для українського народу.

- 1). „Словник Географічни Крулєства Польского”, Варшава, 1904 р.
- 2). „Вядомосці о бібліотеце гр. С. Потоцького в Раю” — Пшегльонд бібліографічни, Варшава, 1882 р., стор. 299-312.
- 3). Рід Потоцьких — це давній український рід, що спольщився, покинувши свій релігійний обряд і свою національність. Герб Потоцьких — трираменний, неповний хрест, найкращий свідок тієї правди.

ВОЛОДИМИР ПРИШЛЯК

В дні 5. жовтня 1964 року, в містечку Гілсайд, Н.Дж., помер ненадійно від розриву серця в повній силі віку, один з активніших громадян Бережанщини, сл.п. Володимир Пришляк, член-засновник Комітету „Видавництво Бережани”, перший заступник голови того ж Комітету і член багатьох українських громадсько-суспільних і політичних товариств та організацій.

Покійний народився 12. жовтня 1908 року в селі Рай, Бережанського повіту. Дитячі й юнацькі роки провів у рідному селі. Тут закінчив народню школу, а середню освіту одержав у державній гімназії в Бережанах.

Ще на шкільній лавці, Покійний Влодко живо цікавився історією України, її героїчним минулим, а передусім недавніми Визвольними Змаганнями українського народу. Вони, хоч і закінчилися невдачею на фронтах, все ж тривали далі в інших ділянках народнього життя. Цю боротьбу продовжували живі ще учасники тих Змагань разом з ідейною молоддю. Познайомившись з ідеологією ОУН, що почала свою широку діяльність у тридцятих роках, юнак Влодко захоплюється нею, вступає в лави цієї організації, працює щиро і віддано, залишаючись вірним її членом аж до своєї передчасної смерти.

Працюючи завідувачим канцелярією адвоката д-ра Володимира Гриневича, Покійний не лише не забув рідного села, але вважав своїм обов'язком працювати далі для нього. Тому включився в його культурно-освітнє, економічне і громадсько-політичне життя. Тут, з притаманною йому енергією і великим запалом працював у читальні „Просвіти”,

в товаристві „Рідна Школа”, в кооперативі „Єдність” і руханково-пожежному товаристві „Луг”, займаючи в них різні відповідальні пости. Обдарований природою гарним і сильним голосом та добрим слухом, став вартісним і постійним членом мішаного хору при читальні „Просвіти”, а маючи теж вроджені акторські здібності, був визначним членом місцевого Аматорського Гуртка.

З приходом большевицької влади, сл. п. Володимир Пришляк залишився в Бережанах, працюючи в різних інституціях. А коли в липні 1941 року, місто стало вільне від большевиків, українці не чекали німецьких постанов чи згоди, вони взяли владу в свої руки. Першим актом української влади, було призначення українського посадника міста Бережан, яким став Володимир Пришляк. Не дивлячись на всілякі формально - адміністраційні зміни, що заходили тоді у Бережанах, виконував ті обов'язки до половини червня 1944 року. Тоді був воєнний, важкий і небезпечний час, із суворими воєнними законами, що сковували кожний крок у починах, загрожуючи карою тюрми, а то й смертю. Однак Покійний умів своїм відважним і розумним поступуванням, давати собі раду з труднощами, які ставила німецька окупаційна влада. Мешканці міста Бережан неодноразово завдячують Покійному, а передусім зберігають в пам'яті відбудову місцевої української католицької церкви св. Тройці, знищеної під час війни. За відбудову тієї церкви, Покійний одержав письмову подяку від Слуги Божого Митрополита Кир Андрея Шептицького.

Коли в червні 1944 року, большевицька навала вдруге прокочувалась крізь наші західні землі, Володимир Пришляк з родиною залишив рідні сторони і подався на еміграцію. Спинився в горішній Австрії, в містечку Шердінг, біля Лінцу, і в 1948-у році переїхав до ЗСА, та поселився у місті Ньюарку, Н.Дж.

На новому місці поселення, Володимир Пришляк включився відразу в громадське і політичне життя своєї громади. Разом зі своїми однопольовцями, заснував Відділ ООЧСУ і став членом його проводу; заложив 43-й Відділ Українського Народного Союзу в Гілсайд, Н.Дж., у якому став працювати як його секретар. Був членом Пласт-Приятю, належав до Виховної Ради СУМА. В Ньюарку, був членом місцевого Відділу АБН, Українсько-Американського Республіканського Клубу та інших організацій. Став членом великої парафії української католицької церкви св. Івана Христителя в Ньюарку. Як визначний громадянин міста Бережан, Покійний належав до ініціаторів скликання З'їзду Бережанців в 1955 р. Був членом-засновником Комітету „Видавництво Бережани” і заступником голови того ж Комітету.

Покійний Володимир Пришляк відійшов від нас, залишаючи в наших серцях, великий біль і глибокий жаль. Він був неоціненим співробітником нашого Голови сл.п. д-ра Володимира Бемка, якому допомагав у збиранні матеріалів до пропам'ятної книги „Бережанська Земля”, полагоджував кореспонденцію, старався про фінанси та нових спонзорів. Залишився в нашій пам'яті як гарна, шляхетна людина.

стійкого кришталево-чистого характеру, чесна, привітна, послідовна в своїх починах і ділах. Завдяки веселій і бадьорій вдачі, Покійний мав багато приятелів, які любили й шанували його. В родинному житті був зразковим мужем, люблячим батьком, а в громадському — щедрим християнином, прикладним громадянином і палким патріотом.

Похоронено сл.п. Володимира Пришляка на цвинтарі Евергрін у Гілсайд, Н.Дж., де численні представники українського громадянства, прощали Покійного в останнє, також від рідної Бережанщини. Залишив в глибокому смутку дружину Теодозію і єдину дочку Мирославу, зам. Чайківську.

Вічна Йому пам'ять!

Земляк

Сл. п. Тося Миронівна, сестра Дмитра Мирона-Орлика, родом з Раю, загинула в підвалах большевицької тюрми в Бережанах у 1940-1941 рр.

СЕЛО РИБНИКИ

Село Рибники розтягається на південь від міста Бережан, у віддалі 9-ох клм. по правій стороні Золотої Липи. Від півночі сусідусь зі селом Вільхівцем, знаним з часів побуту Українських Січових Стрільців в 1916 р. і стрілецької пісні „Гей там у Вільхівці”, із заходу межує з полями села Мечишова, а з півдня полями села Котова. У віддалі одного клм. на схід, стоїть залізнична станція Потутори, недалеко гори Лисоні, славнозвісної з часів першої світової війни і завзятих кривавих боїв УСС-ів з москалями. На тій станції перетинаються два залізничні шляхи: один переходить крізь село Рибники з Ходорова до Тернополя, другий з Підгаєць крізь Потутори, Бережани до Львова. Кажуть, тепер залізниця з Підгаєць до Львова не діє, бо большевики її розібрали. Біля станції Потутори, стояв урядовий залізничний дім і там поміщався коштовний уряд, станиця поліції, а далі на південь був побудований великий тартак. Село видовжується рівнобіжно до ріки Золотої Липи, у підніжжя гори „Кізя”. На цій горі простягалася довга рівнина, яку звали „Дикими Ланами”. Поміж горою та станцією, в давніших часах майже вся долина була залита водою. Тому-то й назва села вийшла від перших поселенців, які були риболовцями на ріці Золотій Липі і на великих водяних заливах ріки.

Коли будували залізничну дорогу крізь село Рибники, почали також відводнювати ці заливи, бо тудою треба було покласти насипи під залізничний шлях; тим способом, постали там гарні сіножаті, які й звали за старим звичаєм — стависьками.

Перша світова війна наїнесла Рибникам великої матеріальної шкоди, а головню рік 1916, коли то велися довгі бої над рікою Золотою Липою під час наступу російських військ на оборонні позиції австрійських, німецьких і турецьких військ (офензива Брусілова). Усе населення мусіло покинути село і податись на захід, головню до повітів Бібрка, Рогатин і Жидачів. Коли воєнні події дещо притихли, почали мешканці села вертатися додому, але замість села — знайшли одне велике румовище! Мало котра хата була ціла, все інше було зрівнано з землею, заросло бурянами, лишень глибокі ями від гарматніх стрілен, вказували на те страшне пекло, що тут відбувалось. Гора Кізя, поля і сіножаті, були закинуті насипами, окопами, траншеями та могилами упалих у тих боях вояків.

Спочатку Рибничани приміщувались, як хто міг: одні жили у пивницях, ще зовсім не розбитих, другі клали галуззя на останки мурів, накривали їх трощею-шуваром — і так почали спільними силами розбудовувати свої господарства. Треба подивляти працьовитість і запобгливість Рибницьких людей та їхнє прив'язання до рідної землі, коли вони в голоді і холоді без належної помочі, справляли свої ґрунти, засипували тисячі ям і окопів, привертаючи до життя знищене се-

ло, понівечені городи, сади й свої ниви. Великий труд і важка праця лягли тягарем на плечі головно дівчат, жінок і старших нездатних до військової служби чоловіків — вони й започаткували відбудову села.

Крізь село пливають два потоки, один з Вільхівця, другий з Мечишова; обидва вливаються біля дороги до Бережан в одне русло і пропливши біля пів клм. з'єднуються з водами Золотої Липи.

При дорозі від сторони Бережан, на горбку серед великих, розлогих лип — стояла капличка і хрест, поставлений на пам'ятку знесення панщини в 1848 р. Там щорічно в дні 3 травня за юліянським календарем, були церковні відправи в пошану цього свята, який звали Свямом Свободи. Недалеко цього пам'ятника насипано вже в часі 2-ої світової війни, високу символічну могилу в пошану полеглих героїв за волю України.

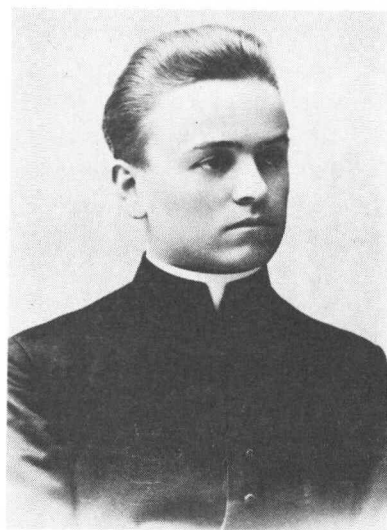
Село Рибники мало поверх 200 хат — населення приблизно 1300 душ, включаючи сюди й присілок Новогреблю. Селяни займалися хліборобством, ремісництвом, а деякі бджільництвом. Багато молоді працювали в тартаку, мавши невеликий але постійний заробіток. Польська влада старалася в першу чергу давати працю і заробіток місцевим полякам, а що їх багато не було, була примушена приймати на працю також і українців, які ще за австрійських часів були фахівцями, головною на залізниці. Після першої світової війни, всі вже хати були муровані, дахи накриті дахівкою або бляхою; це завдяки будівельному матеріялові, що його безплатно добували з гори Кізя — як камінь, пісок і опоку.

Населення села було українське, лише кілька родин признавалося до поляків, а кілька родин було мішаних, (так зв. латинники) які вживали виключно української розговірної мови в родині і в селі. Вони мали досить біди від латинського „пробоца” села Котова, що конечно хотів зробити з них поляків, від чого вони як могли — так боронились.

Високо на горі за селом, серед розлогих дерев, стояла мурована церква Введення в храм П. Д. Марії, побудована в 1881 р., відновлена вже по війні. Церква побудована у виді хреста, немов та рідна мати сторожила село і його мешканців — вірних дітей своїх. З гори біля церкви розлягався гарний вид на все село, а також можна було бачити сусідні поля і ниви. Всі будинки приходства, війна поницила, тому оодпарохи були примушені замешкати у відбудованих на швидку руку приватних хатах. До парохії належало довгий час село Котів і присілок Новагребля. Перед першою світовою війною, обидва села Рибники і Котів — не йшли одним кроком з українським народом, бо частина населення зачисляла себе до москвофілів і належала до читальні ім. Качковського, що пропагувала єдність з москалями. Це діялося головною під впливом священників-москвофілів, що тут були парохами. Останнім таким був о. Іван Габрусевич. Війна та наші Визвольні Змагання, опісля прихід свідомих патріотичних священників до села на парохію — все те сприяло відродженню правдивого українського патріотичного

О. крил. Василь Танчак.

О. декан Іван Заверуха.

почуття серед населення тих обидвох сіл і тому ще перед 2-гою світовою війною з давніх навиків і блудів — не стало сліду.

Після війни призначено адміністратором парохії о. Василя Танчака, колишнього Бережанського студента гімназії і Бережанського земляка, ревного душпастиря, доброго українського патріота, працюючого, рухливого і підприємського, який чимало причинився до зміцнення національної свідомости, а також до економічного та культурного піднесення обидвох сіл, і відновлення знищеної воєнними діями церкви. Коли о. В. Танчака призначено парохом села Янчина, Перемишлянського повіту, до Рибник прийшов як парох, о. декан Іван Заверуха. Новий парох, докторант Інсбруцької Теології, для якого церковна влада передбачувала якесь визначніше місце в тій же ієрархії — робила йому часто відповідні пропозиції; але о. І. Заверуха був з натури дуже скромною людиною, а обдарований поетичною вдачею, волів жити й діяти серед селян і для села. Як священник був на висоті свого звання, був знаменитим проповідником відомим в цілій околиці, а маючи великий життєвий досвід, радо служив своєю порадою парохіянам та активним працівникам місцевих товариств, читальні „Просвіти”, „Сільського Господаря”, гуртка „Рідної Школи”, „Самоосвіти”, Аматорського театрального гуртка та інших. В часі большевицької окупації був двічі заарештований, в 1939 р. зараз по приході большевиків,

другий раз 1950 р. і тоді присуджено йому 25 років заслання на Сибір лише за те, що не піддався московсько-православному диктатові переходу на лже-православ'я. Вже по смерті кривавого ката Сталіна-Джугашвілі, вдалося йому повернути до Рибник хворим з надірваним здоров'ям, із заборобою будь-якої церковно-релігійної відправи. Поворот шанованого і любленого пан-отця, був правдивим тріумфальним походом парохіян, які супроводжали його від залізничної станції — до села. Проживши ще 6 років у крайньому убозтві, помер о. декан Іван Заверуха 15 грудня 1961 р. і був похований в родинному селі Гадинківцях, Копичинецького повіту. Після його смерті, знайдено значну поетичну спадщину в рукописах, яку забезпечено до кращого часу. Три роки пізніше 16 квітня 1964 р. померла також його дружина Олена, що все своє життя була прихильною дорадницею жіноцтва даного села, та все спішила з допомогою хворим та убогим. Ще й сьогодні згадують парохіяни, знайомі та приятелі обоїх п. Заверухів — о. декана і його милу дружину, вони були тими добрими духами, що постійно проводили в життя християнську засаду — усе для ближнього твого, мало або й нічого для себе. Одна подія, що мала місце в його парохії: — бандит з НКВД, витягнувши пістоль, застрілив біля костела в Котові місцевого польського пароха кс. Гаха. О. декан Заверуха не дивився на те, що кс. Гах добре дався в знаки місцевому населенню з політичних причин за польської окупації, він як правдивий християнин і священник, поховав забитого з належною пошаною і всіми церковними відправами. Правдивий слуга Божий.

В селі була 3-класна народня школа, з українською мовою навчання, хоч польська влада старалась перемінити її на утравістичну, поміщалася вона у двох мурованих будинках. Учителями було подружжя Юліяна та Ісидор Юськевичі, від закінчення першої світової війни, до відступу большевиків з Галичини за німецько-большевицької війни. Вони обоє добре прислужилися для піднесення національної свідомости та освіти серед селянського шкільного dorostu, їх любили і шанували за простолінійність, ідейність і любов всього рідного. Нащадки монгольських чінгіс-ханів — московські большевики, під час відступу з Тернополя, заарештували сина п. Юськевичів Богдана, який був там лікарем, і від цього часу, пропав слід по ньому. Також пропали й обі доньки Зеня і Дарця, абсолювентки укр. гімназії, активні й діяльні українські патріотки-націоналістки, яких новітня орда замордувала в тернопільській тюрмі, разом із сотнями інших українських патріотів. Їх батьки п. Юськевичі немов ті сироти, опинилися у старечому домі в Німеччині... куди вивезли їх добрі люди.

З поміж вельми заслужених і діяльних в селі осіб, слід згадати проф. А. Мидляка. Після покінчення високих студій, він віддав усі свої сили і своє знання кооперативній ідеї та практичній діяльності на економічному полі. Завдяки проф. Мидлякові, успішно розвинулась кооператива „Відродження”; а також під його вмілим зарядом, діяла успішно й молочарня. З приходів кооперативи і молочарні та при гро-

Відновлена після війни велична церква Введення в храм П.Д. Марії в селі Рибниках.

Зеновія Юськевич студ. унів., загинула в тернопільській большевицькій тюрмі в 1941 р. Батьки її учителювали в селі Рибниках.

Дарія Юськевич, рідна сестра Зеновії,
також загинула там зі сестрою і братом.

Д-р мед. Богдан Юськевич, загинув разом
з обидвома сестрами в тернопільській тюр-
мі з рук енкаведистів у 1941 р.

шевій підтримці всього населення, здвигнено величавий мурований „Народний Дім”, в якому примістились усі місцеві організації, там то була велика зала для зборів, концертів і театральних вистав. В часі другої світової війни, проф. Мидляк з дружиною Мартою виїхав на еміграцію. Спинився спершу у Німеччині, опісля виїхав до ЗСА, де й помер в 1964 р. в місті Нью-Йорку.

Крім хліборобства та ремісництва потрібного для самовистачального домашнього вжитку, місцеве населення, не займалося будь-яким ремеслом для перепродажі своїх виробів покупцям. Все ж таки треба згадати про невеликий гурт здібних різьбарів, що під керівництвом різьбаря і золотника Прокопа Романишина, вишколювались у тій ділянці мистецтва і з цього гурта вийшло кільканадцять знаних у ширшому світі працівників в ділянці різьби та стилевої інкрустації.

За польської окупації Східньої Галичини, почалося насильне насаджування колоністів-поляків на українські землі. З великих фільварків графа Потоцького, приділено їм великий простір доброї землі, і там таки в короткому часі постала значна оселя-колонія польських зайдів, яких влада всякими засобами й полегшами — попирала. Багато з них, не були ніколи рільниками і зовсім не розумілися на хліборобстві, а приїхали туди шукати наживи, це були новітні зайди-аргонавти, що прибули по золоте руно. Вони, попродавши вози, коні, корови, а вкінці й одержане безплатно поле, поверталися назад у свої сторони з добрими долями, що їх прислали наші поселенці із ЗСА чи Канади, на купно їхнього рухомого і нерухомого майна. Такі зайди були лише знаряддям насилля окупаційної влади, в той час, як місцеві справдішні рільники-хлібороби все більше відчували „голод” на землю та варстат праці для себе і родини. — вони ж були малоземельними рільниками.

Все ж таки, не дивлячись на ті невідрадні відносини під чужою волею займанщиною, молодь села прямувала до науки й освіти, користаючи з різних середніх загально-навчальних чи фахових шкіл в Бережанах, чи інших містах. Вони опісля включалися у працю в шкільництві або в інших громадських організаціях. Молодь піддержувала також культ народньої ноші, яка головню у жіноцтва була стилева, вирізняючись барвою та багатством вишивок.

В часі першого приходу московських большевиків, а ще більше в часі другого приходу, вивезено багато родин на Сибір, закидуючи їм всілякі „провини”, а по правді, щоб населення залякати та знищити їхню духовість, світогляд і національну свідомість. Молодь села розбіглась на всі сторони світа: одні пішли в підпілля як бойовики ОУН, — другі пішли в ряди УПА, ще інші зголосилися добровільно до дивізії „Галичина”, інших вивезено під примусом на роботу до Німеччини; тут вони вже й осталися до розвалу гітлерівщини, кінця війни і відси виїхали на еміграцію до різних країн.